

Industrisemester: när Sverige planerar in en gemensam ledighet

Berättelse

Ett ord som beskriver en hel sommar

Om du är ny i Sverige kan juli kännas lite speciell. Många arbetsplatser är tomma, flera butiker har kortare öppettider och i en del fönster sitter en lapp: “Stängt – semester”. Det här hänger ihop med ett begrepp som länge använts i Sverige, nämligen industrisemester. Ordet beskriver en lång, sammanhängande sommarsemester då många människor är lediga ungefär samtidigt.

Varifrån kommer ordet?

Enligt Institutet för språk och folkminnen kommer ordet från den tid då de flesta industrier stängde helt under juli. Då var många arbetare lediga på samma gång och fabriker stod stilla i flera veckor. I stället för att olika anställda tog semester vid olika tillfällen stannade hela arbetsplatsen samtidigt. Det är bakgrunden till ordet “industrisemester”. Man kan säga att hela samhället drog ner på takten under en del av sommaren.

Rätten till semester växte fram steg för steg

Den långa semestern har inte alltid funnits. Sveriges första semesterlag kom 1938 och gav arbetstagare rätt till två veckors betald semester per år. Det var en stor förändring, eftersom betald ledighet inte var självklart förut. Sedan byggdes semestern ut i flera steg: tre veckor 1951, fyra veckor 1963 och fem veckor 1978. Enligt den nuvarande semesterlagen, som är från 1977, har den som arbetar heltid rätt till 25 semesterdagar, alltså fem veckors semester varje år. På bara några årtionden gick alltså Sverige från två till fem veckors lagstadgad semester.

Regeln som gör den långa ledigheten möjlig

En särskild regel gör att man kan vara ledig så länge i sträck. Semesterlagen ger normalt rätt till fyra sammanhängande veckors semester någon gång under juni, juli eller augusti, om man inte har kommit överens om något annat i ett kollektivavtal. Det betyder att många kan ta en hel månads ledighet på sommaren. Att skolor och förskolor samtidigt har sommarlov bidrar till att ännu fler familjer är lediga på samma gång. Juli är fortfarande den månad då flest arbetstagare i Sverige tar ut sin semester.

Vad betyder det i vardagen?

För den som är ny i Sverige är det bra att veta att vissa butiker, restauranger, verkstäder och kontor kan ha kortare öppettider eller stänga helt under några veckor i juli. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att det här varierar mellan olika branscher och orter. Långt ifrån allt stänger: sjukvård, kollektivtrafik, livsmedelsbutiker och turistnäring fortsätter ofta som vanligt, eftersom de behövs hela året. Den som planerar lite i förväg behöver alltså sällan oroa sig.

En tradition i förändring

I dag stänger färre industrier ner helt. Uttrycket industrisemester lever kvar i språket, men själva fenomenet har minskat. Allt fler företag håller igång året runt och låter de anställda ta semester vid mer spridda tidpunkter. Det här beskrivs i flera källor som en tendens, alltså en långsam utveckling snarare än något som händer en bestämd dag. Industrisemestern är därför ett bra exempel på hur ett ord kan leva vidare även när verkligheten bakom det sakta förändras.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
begrepp	ett ord eller uttryck för en sak eller en idé
sammanhängande	flera veckor i rad, utan avbrott
arbetstagare	en person som har ett arbete och får lön
betald semester	ledighet då man ändå får sin lön
stå stilla	inte vara igång; maskinerna arbetar inte
bygga ut	göra något större, steg för steg
lagstadgad	bestämd i lag; en rättighet enligt lagen
kollektivavtal	en överenskommelse om regler mellan facket och arbetsgivare
ta ut semester	använda sin semester och vara ledig
sommarlov	den långa ledighet skolor och förskolor har på sommaren
bransch	en grupp företag som arbetar med samma sak
kollektivtrafik	bussar, tåg och tunnelbana som många reser med
tendens	en riktning eller en långsam förändring

Läsförståelsefrågor

1. Vad beskriver ordet "industrisemester"?
 1. En kort kaffepaus mitt på dagen.
 2. En lång sommarsemester då många är lediga ungefär samtidigt.
 3. Ett extra arbetspass på sommaren.
2. Varför kom ordet "industrisemester" till, enligt Isof?
 1. För att de flesta industrier förr stängde helt under juli.
 2. För att industrierna byggdes på sommaren.
 3. För att arbetarna inte ville ha semester.
3. Hur har semestern förändrats sedan 1938?
 1. Den har minskat från fem till två veckor.
 2. Den har byggts ut steg för steg från två till fem veckor.
 3. Den har varit exakt fem veckor hela tiden.
4. Vilken regel gör den långa sommarledigheten möjlig?
 1. Att man måste ta all semester i december.
 2. Att man normalt har rätt till fyra sammanhängande veckor under juni, juli eller augusti.
 3. Att man bara får vara ledig en vecka i taget.
5. Vad betyder ordet "lagstadgad" i texten?
 1. Något som är förbjudet.
 2. Något som är bestämt i lag, en rättighet enligt lagen.
 3. Något som bara gäller fabriker.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Sveriges första semesterlag kom 1938.
 2. Sjukvård och livsmedelsbutiker stänger alltid helt i juli.
 3. Den som arbetar heltid har rätt till fem veckors semester per år.
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Juli är fortfarande den månad då flest tar ut sin semester.
 2. Alla industrier i Sverige stänger fortfarande helt i juli.
 3. Sommaren är den dyraste tiden att handla mat i Sverige.
8. Förklara med egna ord varför hela arbetsplatser förr kunde vara stängda samtidigt i juli.
9. Texten kallar minskningen av industrisemestern en "tendens" och skriver att fenomenet "har minskat". Vad vill texten visa med sådana försiktiga ord, och varför är det klokt att skriva så?
10. Varför är det viktigt att texten påpekar att "långt ifrån allt stänger"? Svara med stöd i texten.

11. Texten säger att industrisemestern är ett exempel på hur ett ord kan leva vidare även när verkligheten förändras. Vad tror du att texten menar med det?
12. Vad kan vara bra respektive svårt med att många i Sverige är lediga samtidigt i juli? Tänk på minst en fördel och en nackdel.

Diskussionsfrågor

- Finns det en tid på året då många är lediga samtidigt där du kommer ifrån? När och varför?
- Hur ser reglerna för semester och betald ledighet ut i ditt hemland jämfört med det du läst om Sverige?
- Texten säger att industrisemestern långsamt minskar när företag håller igång året runt. Vad tror du är bra och dåligt med en sådan utveckling?
- Att veta att vissa saker stänger i juli kan göra livet lättare för en ny person i Sverige. Vilken annan praktisk information var värdefull för dig när du var ny någonstans?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om hur ledighet och semester ser ut i ditt eget liv eller i ditt hemland. Förklara när man brukar vara ledig, hur länge och vad man brukar göra, och jämför gärna med den svenska industrisemestern.